

Г. У. Ковальчук

Мала і Велика Ведмедиці

МАЛА І ВЕЛИКА ВЕДМЕДИЦІ - сузір'я північної півкулі неба. Пл. Малої Ведмедиці (М. В.; лат. *Ursa Minor*, *UMi*) складає на небес. сфері 256 квадрат. градусів. У цьому сузір'ї - 29 видимих неозброєним оком зір. Окрасою і найважливішим елементом М. В. є найяскравіша зоря α . Її в астрономії називають Полярною (*Polaris*), оскільки вона знаходиться буквально поряд (на відстані менше 1°) з Пн. Полюсом світу - умов. точкою на небес. сфері, через яку проходить вісь обертання Землі. Саме тому Полярна зоря слугує найкращим орієнтиром для визначення напрямку на Пн. Астеризм М. В. утворений 7-ма зорями, остання з яких в «ручці» ковша - Полярна. Наступні за яскравістю зорі: β (Кохаб), γ (Феркад), δ , ϵ , ζ^3 і η . Кохаб і Феркад утворюють ще один астеризм - Вартові Полюса. За заг. кількістю зір сузір'я М. В. посідає одне з остан. місць серед 88-ми нині відомих сузір'їв. У ньому немає особливо яскравих галактик або туманностей, воно не містить величез. емісій. чи темних пилових хмар, знаходиться на окраїні Молоч. шляху, тому зробити фотографію М. В. з хорошим зображенням дуже складно. Осн. особливістю цього сузір'я є те, що його можна легко побачити в будь-який час року, зокрема й на всій тер. України. У сузір'ї М. В. - радіант метеор. потоку Урсіди. Пл. Великої Ведмедиці (В. В.; лат. *Ursa Major*, *UMa*) складає на небес. сфері 1280 квадрат. градусів (3-й показник серед всіх 88-ми сузір'їв). У цьому сузір'ї - 29 видимих неозброєним оком зір (всього астрономи нарахували 125). Сім найяскравіших зір - ϵ (Аліот), α (Дубхе), η (Бенетнаш), ζ (Міцар), β (Мерак), γ (Фекда), δ (Мегрез) - утворюють фігуру, яка нагадує ківш з ручкою. Аліот і Дубхе мають яскравість 1,8 видимої зоряної величини та слугують дороговказами для зв'язку із зоряним сусідом - сузір'ям М. В. Метеорні потоки: Урсіди, Леоніди-Урсіди, Квітневі Урсіди. У заг. плані сузір'я В. В. дуже привабливе для спостережень небес. об'єктів галактич. масштабу - в ньому нараховують понад 50 галактик і туманностей. За своїми розмірами спірал. галактика М 101 (Вертушка) віддалена від Сонця на 8 млн світл.

р. і перевищує нашій Молоч. шлях. М. В. і В. В. дуже часто згадуються у давньогрец. міфах. За легендою, вони з'явилися на небі в знак вдячності за порятунок бога неба, грому і блискавки Зевса. Їх описували давньогрец. вчені та письменники, зокрема й Гомер. Вони є у каталозі зоряного неба «Альмагест» давньогрец. астронома Клавдія Птолемея у серед. 2 ст. Їх знали також астрономи Давніх Єгипту та Китаю, Вавилону. Фінікій. мореплавці використовували М. В. у навігац. цілях, на відміну від греків, які орієнтувалися на В. В., хоча вона більше віддалена від Поляр. зорі. Тому Полярну зорю часто називали фінікійською, або фінікіянкою. Від 2000 до н. е. до 500 н. е. Кохаб була найближчою до Пн. полюса яскравою зіркою, саме вона в цей час й відігравала роль Поляр. зорі (про це свідчить її араб. назва Кохаб-эль-Шемаль – Зоря Півночі). Щоб знайти на небі Полярну зорю М. В., слід подумки провести пряму лінію через 2 зорі В. В. Аліот і Дубхе та продовжити її на п'ятикрат. відтинок між ними до перетину з яскравою зіркою. Українці здавна для означення М. В. використовували назви Малий Віз, Малий Ківш, Пасіка; В. В. – Великий Віз, Візок, Плуг, Лось, Сім Мудреців та ін.

Рекомендована література

1. Фламарион К. Звездное небо и его чудеса. С.-Петербург, 1899;
2. Карпенко Ю. Названия звездного неба. Москва, 1981;
3. Зигель Ф. Сокровища звездного неба: Путеводитель по созвездиям и Луне. 5-е изд. Москва, 1987.

Бібліографічний опис:

Мала і Велика Ведмедиці / Г. У. Ковальчук // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. - К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2017. - Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-61027>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).